

Angående "språkfilosofins elände"

1. Ett arbetssätt

I en artikel med titeln "Språkfilosofins elände" har professor Sven Danielsson publicerat en kritisk recension av min nyligen utkomna bok *Språkteorier och språkspel: Fem moderna språkteorier ur en Wittgensteininspirerad synvinkel* (Studentlitteratur, 1998), där han dömer ut boken som "vilseledande". Som Danielsson själv medger så har han haft stora svårigheter med att förstå tankegångarna i min bok, men det borde stå klart för många läsare av hans recension att han inte ens velat försöka förstå vad jag har att säga. Han nämner inte med ett ord det som är den genomgående grundtanken i boken, nämligen att den presenterar ett sätt att arbeta med filosofiska problem utifrån konkreta exempel, snarare än förfäktar allmänna språkfilosofiska teser. Vissa av mina kommentarer till de undersökta exemplen, som har sin avsedda mening bara i anslutning till de undersökta exemplen, har Danielsson tvärtom isolerat och framställt som språkfilosofiska teser (idén att användningen är det primära), som han sedan försöker misstänkliggöra med krystade retoriska frågor som knappast kan vara klagörande eller informativa. Och när han refererar något av mina exempel, så gör han det på ett tendentiöst sätt för att få dem att framstå som långsökta och obegripliga. Jag skulle ha välkomnat en kritisk granskning av min bok, men Danielsson har inte brytt sig om vad jag har att säga i boken.

2. Ämnespolitik

Danielssons artikel är egentligen ingen recension. Han har tagit utgivningen av min bok som ett tillfälle för att göra ett ämnespolitiskt utspel. Han vill misstänkliggöra det växande intresset för Wittgensteins filosofi. Han skriver som en grindvakt snarare än som en filosof. Som sådan är han emellertid lite sent ute. De grindar som

Danielsson känner sig kallad att bevaka står öppna sedan mer än ett decennium. Intresset för Wittgenstein inom svensk filosofi begränsar sig inte enbart till Uppsala, vilket Danielssons bakgrundsteckning ger intryck av. Professor Mats Furberg i Göteborg, som Danielsson nämner i sin recension som en fackfilosof som trots en positiv inställning till Wittgenstein inte kan kallas "wittgensteinian", skriver i sin senaste bok, *CaOx* (Thales, 1997), så här om sin bedömning av Wittgenstein under senare år: "Wittgenstein har vuxit, och till min betänksamma förvåning även Heidegger. De två förefaller mig numera vara ett par som har mer att lära Cambridge och Oxford än omvänt". Vid Stockholms universitet pågår sedan flera år regelbundna Wittgensteinseminarier, och här i Uppsala är intresset för Wittgenstein inte begränsat till den grupp forskare som jag samarbetat med. Man kan ge en rad exempel på avhandlingar med filosofisk anknytning som framlagts här i Uppsala under de senaste tio åren som direkt eller indirekt bygger på tankegångar som härrör från Wittgenstein. För mindre än ett år sedan presenterade Simo Säätelä sin avhandling *Aesthetics as Grammar: Wittgenstein and Post-Analytic Philosophy of Art* i ämnet estetik, och fredagen den 15 januari lägger Stefan Eriksson fram sin avhandling *Ett mönster i livets väv: Tro och religion i ljuset av Wittgensteins filosofi* i ämnet religionsfilosofi. Ytterligare något som Danielsson förtiger i sin bakgrundsteckning är den svenskspråkiga forskning om Wittgenstein som gjorts i Finland, bland annat av professor Lars Hertzberg som också översatt flera av Wittgensteins arbeten till svenska.

Man kan undra över de föreställningar om Wittgensteins filosofi med vilka Danielsson närmat sig min bok. Det är först genom forskningen om Wittgensteins filosofi under framförallt de senaste två decennierna som man kommit att se dess relevans för en mängd klassiska filosofiska frågor, och inom flera av humanioras övriga ämnen har man nyligen börjat se Wittgensteins idéer som nödvändiga korrektiv till forskningsmetodologier som ännu har spår av den positivistiska vetenskapsideologin under detta århundrade. Denna utveckling har gått hand i hand med det ökade intresset för filosofins historia och för andra filosofiska traditioner än den analytiska. Man kan därför knappast göra någon rättvis bedömning av min bok om man är okunnig om diskussionen av Wittgensteins filosofi under de senaste två decennierna. Diskussionen av Wittgenstein på kultursidorna på femtio- och sextiotalen, som Danielsson nämner i sin bakgrundsteckning, hör till det förgångna. Den

är inte särskilt relevant i sammanhanget. Att Danielsson ändå väljer en debatt från 1959 som bakgrund till min bok, säger naturligtvis något om den föreställningsvärld som han känner sig manad att bevara.

3. Putnam och Wittgenstein

Danielsson ondgör sig över mitt sätt att behandla de språkfilosofiska teorier som jag utsätter för kritisk granskning, exempelvis den teori om språklig referens som filosofen Hilary Putnam förfäktade i början av 70-talet. Om det är förbjudet att ifrågasätta de traditionella analytiska begreppsramar inom vilka Putnam utvecklar sin teori, så gör jag naturligtvis något otillåtet. Vad Danielsson dock förefaller lyckligt ovetande om, är att Putnam på senare år själv omprövat dessa ramar, och i sina Dewey Lectures från 1994 kommer Putnam, via Wittgenstein, väsentligen till samma slutsatser som jag når i mina undersökningar. Danielsson hade inte behövt vara okunnig om detta, om han bara hade informerat sig om pågående forskning vid Filosofiska institutionen i Uppsala. I en nyskriven artikel med titeln "Putnam on Truth" har professor Frederick Stoutland (amerikansk forskare och lärare vid institutionen sedan något år) beskrivit Putnams filosofiska utveckling, och där framhåller han Putnams starka beroende av Wittgensteins filosofi i sitt senare tänkande. Och Putnam är inte den ende av den analytiska filosofins gestalter som på senare tid via Wittgenstein omprövat idéer som de tidigare betraktat som oantastliga. Om det, som Danielsson låter påskina, är svårt att bli övertygad om att de språkteorier jag granskar verkligen har de förutsättningar jag beskriver i min bok, så tycker jag att Danielsson borde informera de mer nytänkande analytiska filosoferna om detta, så att de inte alldeles i onödan avviker från den rätta läran. Putnam borde få veta att han aldrig haft de föreställningar som han numera omprövar.

Danielsson talar om "språkfilosofins elände", och möjligen kan man ana varför han vill använda termen "elände". För Danielsson kan det kanske upplevas som ett elände att ingenting får vara som förr. När gamla filosofiska käpphästar visar sig vara inaktuella, känns det naturligtvis inte så upplyftande. Men det är inte mycket man kan göra åt det "eländet". Att försöka bevara ordningen genom att ta till maktmedel hjälper inte på filosofins område, i varje fall inte på lite längre sikt. Känsligare individer i de yngre generationerna känner instinktivt vad som är dött och vad som är levande.